Participatieverordening gemeente Bernheze 2026

De raad van de gemeente Bernheze, gelezen het voorstel van het college van 14 juli 2026;
b e s l u i t
gelet op de artikelen 149 en 150 van de Gemeentewet, de artikelen 3.1, 2.4 en 3.4 van de Omgevingswet en de artikelen 10.7, 10.2 en 10.8 van het Omgevingsbesluit;
overwegende dat het van belang is de lokale democratische processen te versterken door participatie van inwoners, de samenwerking tussen gemeente en samenleving te bevorderen en duidelijkheid te bieden over de uitvoering van participatietrajecten;
vast te stellen:
Participatieverordening gemeente Bernheze 2026

Hoofdstuk 1 Inleidende bepalingen

Artikel 1. Onderwerp verordening

Deze verordening regelt de betrokkenheid van inwoners, ondernemers, verenigingen, maatschappelijke organisaties en andere belanghebbenden bij de ontwikkeling – mede omvattend de voorbereiding, uitvoering en evaluatie – van gemeentelijk beleid en gemeentelijke plannen in de gemeente Bernheze. Daarnaast wordt de wijze geregeld waarop het college van burgemeester en wethouders, de gemeenteraad en de burgemeester participatieprocessen faciliteren en hoe de gemeente reageert op of ondersteuning biedt aan inwonersinitiatieven.

Artikel 2. Begripsbepalingen

In deze verordening wordt verstaan onder:

a. Bestuursorgaan**:** afhankelijk van de context de gemeenteraad, de burgemeester of het college van burgemeester en wethouders;
b. College: het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Bernheze.
c. Dorpsraad: een in een convenant met de gemeente georganiseerde vertegenwoordiging van een kern van inwoners, met een adviserende en brugfunctie naar de gemeente.
d. Initiatiefnemer: een inwoner, vereniging, ondernemer of organisatie die een initiatief neemt dat invloed heeft op de leefomgeving of gemeentebeleid.
e. Inwoner: natuurlijke personen die in de gemeente Bernheze wonen.
f. Inwonersparticipatie: het proces waarbij inwoners op initiatief van de gemeente betrokken worden bij voorbereiding, uitvoering en evaluatie van beleid en plannen.
g. Overheidsparticipatie: de wijze waarop de gemeente bijdraagt aan of ondersteunt dat inwonersinitiatieven tot stand komen en uitgevoerd worden.
h. Participatie: het proces waarbij inwoners, maatschappelijke organisaties en andere belanghebbenden betrokken worden bij beleid, plannen of initiatieven die hun leefomgeving raken.
i. Participatiemethodiek: de door de gemeente Bernheze vastgestelde methodiek die richting geeft aan participatie, inclusief de stappen verkennen, ontwerp, realisatie en evaluatie.
j. Uitdaagrecht: het recht van inwoners of organisaties om een gemeentelijke taak over te nemen als zij denken dat dit beter, anders en/of goedkoper kan, conform de voorwaarden van deze verordening.

Artikel 3. Doelstelling en reikwijdte

1. Deze verordening heeft tot doel:
   a. de kwaliteit van lokale democratische processen te vergroten;
   b. de relatie tussen gemeente en inwoners te versterken;
   c. duidelijkheid te geven over proces en rolverdeling;
2. Participatie, inspraak of toepassing van het uitdaagrecht wordt niet verleend indien:
   a. dit bij wettelijk voorschrift is uitgesloten;
   b. het een interne of organisatorische aangelegenheid betreft;
   c. het gaat om uitvoering van hogere regelgeving waarbij beleidsruimte ontbreekt;

d. de uitvoering spoedeisend is of het algemeen belang zwaarder weegt dan participatie;
e. de verantwoordelijkheid van het betrokken bestuursorgaan voor kwetsbare groepen in de samenleving zwaarder moet wegen;
f. het om een lopend uitvoerings- of spoedeisend traject gaat waarbij de uitkomst niet kan worden afgewacht;
g. het gaat om de begroting, de tarieven voor gemeentelijke dienstverlening en belastingen bedoeld in hoofdstuk XV van de Gemeentewet;
h. het om ondergeschikte herzieningen gaat.

3. Participatie, inspraak en uitdaagrecht worden verleend aan inwoners en organisaties die lokaal actief zijn of een lokaal belang hebben.
4. Het bestuursorgaan zorgt dat inwoners tijdig inzicht hebben in gemeentelijke plannen en beleid, zodat zij invloed kunnen uitoefenen.
5. Deze verordening is aanvullend op andere wettelijke of gemeentelijke regelingen voor participatie.
6. Het bestuursorgaan past bij participatie bij het vaststellen of wijzigen van de omgevingsvisie als bedoeld in artikel 3.1 van de Omgevingswet, het omgevingsplan als bedoeld in artikel 2.4 van de Omgevingswet of een programma als bedoeld in artikel 3.4 van de Omgevingswet, zoveel mogelijk deze verordening toe. Daarbij neemt het bestuursorgaan de motiveringsplicht als bedoeld in artikel 10.7, 10.2 en 10.8 van het Omgevingsbesluit in acht.

Artikel 3a. Zorgplicht bestuursorgaan

Het bestuursorgaan zorgt ervoor dat:

a. inwoners tijdig worden betrokken;
b. het proces en de participatievormen inzichtelijk zijn;
c. benodigde stukken beschikbaar zijn;
d. de voortgang inzichtelijk is;
e. het proces zorgvuldig verloopt;
f. inwoners weten waar zij terechtkunnen met vragen;
g. na afloop duidelijk is hoe het participatieproces is verlopen, wat de uitkomsten waren en hoe deze uitkomsten een plaats hebben gekregen in de besluitvorming;
h. communicatie begrijpelijk is.

Hoofdstuk 2 Inwonersparticipatie

Artikel 4. Toepassing van inwonersparticipatie

1. Het bestuursorgaan bepaalt bij de start van een proces voor de voorbereiding, uitvoering of evaluatie van beleid, plannen of initiatieven of en op welke wijze inwonersparticipatie wordt toegepast.
2. Als inwonersparticipatie wordt toegepast, stelt het bestuursorgaan een participatieplan op. In het plan wordt in elk geval opgenomen:
   a. het doel van de participatie en de intentie van de participatie;
   b. het niveau van participatie (informeren, mening vragen, advies vragen, samen doen, samen beslissen of een combinatie hiervan)
   c. de kernvragen, de beïnvloedingsruimte en de kaders voor het proces, waaronder inhoudelijke, financiële en organisatorische aspecten;
   d. de te betrekken doelgroepen, hoe deze worden benaderd en hoe zij hun inbreng kunnen leveren;
   e. de planning van het participatieproces;
   f. de manier waarop de inbreng van deelnemers wordt teruggekoppeld.
3. Het bestuursorgaan maakt voor de start van het participatieproces het voornemen hiertoe bekend op de voor dat proces geschikte wijze.

4. Als tijdens het traject voortschrijdend inzicht aanleiding geeft om het plan aan te passen, informeert het bestuursorgaan de deelnemers tijdig over de wijzigingen.

Artikel 5. Rol van het bestuursorgaan en besluitvorming

1. Het bestuursorgaan geeft voorafgaand aan de participatie aan hoe het met de uitkomsten omgaat en welke invloed deze kunnen hebben op de besluitvorming. Daarbij maakt het bestuursorgaan inzichtelijk of de uitkomsten:
   a. worden meegenomen en afgewogen bij de politieke besluitvorming;
   b. als zwaarwegend uitgangspunt worden gebruikt bij politieke besluitvorming;
   c. binnen de vooraf gestelde kaders worden overgenomen.
2. Het bestuursorgaan kan afwijken van de keuze uit het eerste lid, bijvoorbeeld als de inbreng uiteenlopende visies bevat, niet alle belangen zijn meegewogen, of als er nieuwe inzichten zijn die buiten de vooraf gestelde kaders vallen.
3. Afwijkingen van de vooraf gemaakte keuze worden gemotiveerd en teruggekoppeld aan de deelnemers van het participatieproces.

Artikel 6. Eindverslag inwonersparticipatie

1. Na afronding van het participatieproces stelt het bestuursorgaan een eindverslag op, dat openbaar wordt gemaakt. Het eindverslag bevat in ieder geval:
   a. een overzicht van het gevolgde participatieproces op hoofdlijnen;
   b. de belangrijkste uitkomsten en opbrengst van het participatieproces;
   c. de reactie van de gemeente op deze uitkomsten en hoe deze zijn benut bij de uitwerking van het beleidsvoorstel of uitvoeringsplan;
   d. een beknopte evaluatie van het participatieproces met de belangrijkste geleerde lessen.

Artikel 7. Juridische inspraak

1. Indien in het kader van inwonersparticipatie een proces wordt gebruikt dat naar zijn aard leidt tot *inspraak* in de zin van afdeling 3.4 van de Algemene wet bestuursrecht (Awb), is deze afdeling van toepassing tenzij het bestuursorgaan een ander proces vaststelt.
2. Dit betekent dat bij formele inspraakprocedures wordt voldaan aan de wettelijke termijnen, informatie- en reactierechten die de Awb voorschrijft.
3. Waar deze verordening afspraken bevat over participatie, blijven de wettelijke bepalingen van de Awb onverminderd van toepassing voor zover deze verplicht zijn.

Hoofdstuk 3 Overheidsparticipatie

Artikel 8. Toepassing van overheidsparticipatie

1. Overheidsparticipatie kan worden toegepast wanneer een initiatief van inwoners, lokale organisaties of ondernemers naar het oordeel van het bestuursorgaan bijdraagt aan gemeentelijke beleidsdoelen of een positieve maatschappelijke bijdrage levert aan de lokale samenleving in de gemeente Bernheze. Uitgangspunt hierbij is een positieve en open benadering van initiatieven uit de samenleving: de gemeente denkt in mogelijkheden en geeft ruimte, binnen de geldende kaders.
2. Initiatiefnemers kunnen het college verzoeken om overheidsparticipatie. Het bestuursorgaan zorgt voor een laagdrempelige wijze van indienen en kan nadere informatie opvragen indien dit nodig is voor een zorgvuldige beoordeling.
3. Uitgangspunt bij overheidsparticipatie is een oplossingsgerichte en constructieve benadering, waarbij het bestuursorgaan duidelijkheid biedt over mogelijkheden, randvoorwaarden en verwachtingen.

4. Het bestuursorgaan kan besluiten geen overheidsparticipatie toe te passen als:
   a. het initiatief naar het oordeel van het college van burgemeester en wethouders financieel, juridisch of praktisch niet haalbaar is;
   b. het initiatief in strijd is met vastgesteld beleid of wet- en regelgeving;
   c. sprake is van een lopende bezwaar- of beroepsprocedure;
   d. het initiatief overwegend een individueel of commercieel belang dient;
   e. de gemeente geen of nauwelijks beleidsruimte heeft.
   Bij de beoordeling betrekt het bestuursorgaan onder meer de maatschappelijke meerwaarde van het initiatief, de betrokkenheid van de lokale samenleving en het eigenaarschap van de initiatiefnemers.
5. Het besluit om overheidsparticipatie al dan niet toe te passen wordt gemotiveerd en aan de initiatiefnemer kenbaar gemaakt.

Artikel 9. Vorm en ondersteuning van overheidsparticipatie

1. Als het bestuursorgaan besluit overheidsparticipatie toe te passen, kan het initiatief worden ondersteund door:
   a. het beschikbaar stellen van kennis, advies of ambtelijke expertise;
   b. het faciliteren van netwerken of samenwerkingen;
   c. het (tijdelijk) beschikbaar stellen van ruimte of voorzieningen;
   d. het inzetten van financiële middelen binnen bestaande regelingen;
   e. andere passende vormen van ondersteuning.
2. Het bestuursorgaan geeft daarbij aan welk niveau van overheidsparticipatie wordt gehanteerd, waaronder:
   a. kaders bewaken;
   b. leiding nemen;
   c. mogelijk maken;
   d. geen actieve betrokkenheid.
   In alle gevallen blijft het initiatief primair bij de initiatiefnemers.
3. Het gekozen niveau en de vorm van ondersteuning worden afgestemd op het initiatief en, indien nodig, gedurende het traject gemotiveerd bijgesteld.
4. Het bestuursorgaan maakt met de initiatiefnemer afspraken over de afronding van het initiatief en de wijze waarop wordt teruggekeken op het proces.
5. De ervaringen met overheidsparticipatie worden betrokken bij de evaluatie van het participatiebeleid en deze verordening.

Hoofdstuk 4 Uitdaagrecht

Artikel 10. Toepassing van het uitdaagrecht

1. De gemeente Bernheze biedt inwoners en lokale maatschappelijke partijen de mogelijkheid een voorstel te doen om de uitvoering van een gemeentelijke taak over te nemen, als zij van mening zijn dat deze taak beter, anders en/of goedkoper kan worden uitgevoerd.
2. Een verzoek tot toepassing van het uitdaagrecht wordt ingediend bij het bestuursorgaan en bevat in ieder geval:
   a. een omschrijving van de gemeentelijke taak die de indiener wil overnemen;
   b. een toelichting waarom en op welke wijze de indiener de taak beter, anders en/of goedkoper kan uitvoeren;
   c. informatie over de betrokkenheid, kennis en ervaring van de indiener;
   d. een toelichting op het draagvlak onder inwoners en andere direct belanghebbenden;
   e. een transparante raming van de kosten en een voorstel voor financiering;
   f. een beschrijving van de gewenste samenwerking met de gemeente en eventuele benodigde ondersteuning;

g. een beschrijving van de wijze waarop kwaliteit, continuïteit en verantwoording worden geborgd;
h. informatie over de rechtsvorm van de initiatiefnemers.

3. Het bestuursorgaan kan aanvullende informatie opvragen als dit nodig is voor een zorgvuldige beoordeling van het verzoek.
4. Het bestuursorgaan kan een verzoek afwijzen als:
   a. de taak niet juridisch overdraagbaar is of behoort tot kerntaken van de overheid;
   b. het verzoek niet voldoet aan de in lid 2 gestelde eisen;
   c. het initiatief overwegend een individueel of commercieel belang dient;
   d. de kwaliteit, continuïteit of veiligheid onvoldoende kan worden gegarandeerd;
   e. de kosten voor de gemeente hoger zijn dan bij de huidige uitvoering;
   f. het verzoek in strijd is met wet- en regelgeving of vastgesteld gemeentelijk beleid.
5. Het bestuursorgaan geeft binnen acht weken een eerste reactie op het verzoek. Deze termijn kan eenmaal worden verlengd. Het besluit wordt gemotiveerd aan de indiener bekendgemaakt.

Artikel 11. Besluitvorming, uitvoering en evaluatie

1. Indien het bestuursorgaan besluit het uitdaagrecht toe te passen, worden de afspraken tussen gemeente en initiatiefnemers vastgelegd in een overeenkomst.
2. In de overeenkomst worden in ieder geval afspraken vastgelegd over:
   a. de over te nemen taak en het beoogde resultaat;
   b. de looptijd van de uitvoering;
   c. budget, financiering en verantwoording;
   d. rollen en verantwoordelijkheden van partijen;
   e. monitoring, tussentijdse bijsturing en evaluatie;
   f. beëindiging van de overeenkomst.
3. Het bestuursorgaan kan initiatiefnemers ondersteunen bij de uitvoering van het uitdaagrecht, bijvoorbeeld door het beschikbaar stellen van expertise, faciliteiten of financiële middelen.
4. Het uitdaagrecht wordt in Bernheze toegepast als lerend instrument. Geaccepteerde uitdagingen worden gemonitord en geëvalueerd. De opgedane ervaringen worden gebruikt om het beleid en de uitvoering van het uitdaagrecht verder te ontwikkelen.

Hoofdstuk 5 Participatie in het kader van de Omgevingswet

Artikel 12. Participatie bij de Omgevingswet

1. De gemeente Bernheze handelt in haar rol als initiatiefnemer overeenkomstig de uitgangspunten en bepalingen van de Omgevingswet bij de inzet van de volgende instrumenten:
   a. de omgevingsvisie;
   b. programma's als bedoeld in de Omgevingswet;
   c. het omgevingsplan, voor zover dit noodzakelijk is voor een door de gemeente geïnitieerde ontwikkeling;
   d. de omgevingsvergunning, indien deze vereist is voor een door de gemeente geïnitieerde ontwikkeling.
2. Voor buitenplanse omgevingsplanactiviteiten waarvoor het college van de burgemeester en wethouders bevoegd gezag is, kan de gemeenteraad een lijst vaststellen met activiteiten waarvoor participatie verplicht is.
3. Het college van burgemeester en wethouders kan beleidsregels vaststellen voor de wijze waarop de verplichte participatie als bedoeld in het tweede lid wordt beoordeeld.
4. De gemeenteraad kan een lijst vaststellen met buitenplanse omgevingsplanactiviteiten waarvoor de gemeenteraad een bindend adviesrecht heeft.
5. Het bestuursorgaan stelt een handreiking participatie vast om initiatiefnemers te ondersteunen en te stimuleren bij het organiseren van participatie.

Hoofdstuk 6 Evaluatie

Artikel 13. Evaluatie van participatie

1. Het bestuursorgaan kan participatieprocessen evalueren, zowel inwoners- als overheidsparticipatie, om inzicht te krijgen in de participatie en mogelijke verbeteringen voor toekomstige trajecten.
2. Bij evaluatie kan het bestuursorgaan aandacht besteden aan:
   a. de gehanteerde participatiemethodiek;
   b. de belangrijkste opbrengsten en uitkomsten;
   c. de wijze hoe de inbreng van deelnemers is meegenomen bij de besluitvorming of uitvoering;
   d. aanbevelingen voor toekomstige participatieprocessen.
3. Het bestuursorgaan streeft ernaar evaluaties openbaar te maken en terug te koppelen aan de deelnemers, zodat inzichtelijk is hoe hun bijdrage is gebruikt.
4. De uitkomsten van evaluaties kunnen worden gebruikt om beleid en participatieprocessen verder te verbeteren, zonder dat dit een formele verplichting inhoudt.

Hoofdstuk 7 Overgangs- en slotbepalingen

Artikel 14. Overgangsrecht lopende procedures

1. Lopende participatie- en inspraakprocedures die zijn gestart vóór de inwerkingtreding van deze Participatieverordening blijven lopen volgens de regels die golden op het moment van aanvang van deze procedures, tenzij het bestuursorgaan anders bepaalt.
2. Voor procedures onder de Omgevingswet blijft bij omgevingsvergunningen en andere instrumenten voldaan worden aan de participatie- en motiveringsplichten zoals neergelegd in die wet en in deze verordening.

Artikel 15. Intrekking oude verordeningen

1. Met de inwerkingtreding van deze verordening wordt de *Inspraak- en participatieverordening gemeente Bernheze 2012* ingetrokken.
2. Indien onderdelen van andere bestaande verordeningen (zoals de Verordening Burgerinitiatief of andere participatiegerelateerde regelingen) nog van toepassing zijn en niet in strijd zijn met deze verordening, blijven die gelden voor zover noodzakelijk en reëel.

Artikel 16. Hardheidsclausule

Het bestuursorgaan kan in bijzondere gevallen afwijken van de bepalingen in deze verordening voor zover dit noodzakelijk is om onbedoelde, onredelijke of onbillijke gevolgen te voorkomen. Van een afwijking wordt gemotiveerd mededeling gedaan aan betrokkenen.

Artikel 17. Nadere regels

Het college van burgemeester en wethouders kan nadere regels vaststellen voor de uitvoering van deze verordening, voor zover dit in lijn is met de wettelijke kaders en de strekking van deze verordening.

Artikel 18. Inwerkingtreding

Deze verordening treedt in werking op de dag na die van de bekendmaking.

Artikel 19. Citeertitel

Deze verordening wordt aangehaald als: Participatieverordening gemeente Bernheze 2026.

Ondertekening
Aldus besloten in de openbare raadsvergadering van [hier invullen],
de griffier, de voorzitter,
[hier invullen]
05-11-2026

Griffier Burgemeester

Toelichting

Doel en uitgangspunten
De gemeente Bernheze wil de kennis en ervaring van inwoners, dorpsraden, organisaties, ondernemers, maatschappelijke instellingen en andere belanghebbenden benutten bij beleid en plannen, vanaf de agendavorming tot uitvoering en evaluatie. Inwoners worden hierbij gezien als partners, niet als doelgroep. De gemeente ondersteunt dat inwoners initiatieven nemen om hun leefomgeving mooier, veiliger en socialer te maken en biedt ruimte voor dergelijke initiatieven, waar mogelijk met ondersteuning.

Deze verordening regelt de betrokkenheid van belanghebbenden bij gemeentelijk beleid en gemeentelijke plannen, inclusief de voorbereiding, uitvoering en evaluatie, en geeft richting aan de rol van de gemeenteraad, het college en de burgemeester in deze processen. Ook is deze verordening van toepassing op de manier waarop de gemeente ondersteuning biedt aan initiatieven van inwoners, organisaties, ondernemers of andere belanghebbenden.

Aanleiding
Participatie is wettelijk relevant door:

- Omgevingswet (januari 2024): verplicht participatie bij bepaalde instrumenten in het fysieke domein (bijv. omgevingsplan, omgevingsvisie). Gemeenten moeten kunnen motiveren hoe participatiebeleid is toegepast.
- Wet versterking participatie op decentraal niveau (2025): stimuleert decentrale overheden om participatiebeleid te ontwikkelen voor de betrokkenheid van inwoners bij voorbereiding, uitvoering en evaluatie van beleid, inclusief het uitdaagrecht.
- Gemeentewet: verplicht gemeenten om de inspraakverordening aan te passen naar een participatieverordening. De Gemeentewet verplicht decentrale overheden inwoners te betrekken bij de voorbereiding, uitvoering en evaluatie van beleid.

De Gemeentewet geldt voor alle beleidsterreinen van de gemeente, de Omgevingswet regelt specifiek de fysieke leefomgeving (artikel 3 lid 6). Participatie versterkt de democratische legitimiteit van gemeentelijke besluiten en bevordert betrokkenheid bij beleid en plannen die direct invloed hebben op de leefomgeving.

Aanpak en relatie met bestaand beleid
De verordening vormt een kader voor de toepassing van wettelijke verplichtingen en sluit aan bij het bestaande participatiebeleid in Bernheze. In de afgelopen jaren zijn verschillende instrumenten en handreikingen ontwikkeld om participatie te ondersteunen, zoals de handreiking participatie voor initiatiefnemers. Daar waar bestaande documenten en instrumenten in strijd zijn met de verordening, geldt deze verordening als leidend.

De gemeente werkt met verschillende vormen van participatie en betrokkenheid:

- Niet-georganiseerde inwoners: worden laagdrempelig betrokken om een breed beeld te krijgen van wat er leeft in de samenleving.

- Initiatiefnemers: inwoners, verenigingen, ondernemers of organisaties, nemen zelf initiatieven die invloed hebben op de leefomgeving of beleid. Bij initiatieven in het kader van de Omgevingswet blijven zij verantwoordelijk voor het betrekken van hun omgeving, terwijl de gemeente ondersteuning biedt (artikel 2 sub d, artikel 4).
- Dorpsraden en belangenvertegenwoordigers vervullen een brugfunctie tussen inwoners en gemeente, met adviserende taken en betrokkenheid bij beleidsafwegingen. Samenwerking met deze partijen is vastgelegd in convenanten en jaarplannen (artikel 2 sub c).
- Adviesgroepen en panels, zoals de Adviesraad Sociaal Domein en de Cliëntenraad Werk en Inkomen, geven inzicht in de lokale samenleving en helpen het bestuur bij beleidsvorming (artikel 3 lid 3).

Hiermee wordt een breed en realistisch beeld van de lokale samenleving gevormd, en ontstaat ruimte voor maatwerk in participatie.

Zorgplicht en inzicht bieden
Het bestuursorgaan heeft een expliciete zorgplicht: inwoners moeten tijdig betrokken worden, het proces en de participatievormen moeten transparant zijn, stukken beschikbaar, communicatie begrijpelijk en deelname inclusief ondervertegenwoordigde groepen (artikel 3a). Ook is het van belang dat inwoners inzicht krijgen in gemeentelijke plannen en beleid, zodat zij goed geïnformeerd invloed kunnen uitoefenen (artikel 3 lid 4). Deze uitgangspunten vormen de basis voor een zorgvuldig en responsief participatieproces.

Start en uitvoering van participatie
Bij de start van een participatieproces stelt het bestuursorgaan een participatieplan op waarin het doel, de kernvragen, de kaders, de planning, de te betrekken doelgroepen en de terugkoppeling van inbreng wordt beschreven (artikel 4). De mate van invloed wordt vooraf bepaald, variërend van informeren en luisteren, via mening of advies vragen, tot samen doen of samen beslissen (artikel 4 lid 2 sub b).

Het bestuursorgaan geeft vooraf inzicht in de wijze waarop de inbreng van inwoners doorwerkt in besluitvorming en motiveert eventuele afwijkingen (artikel 5). Het gaat hierbij niet om de inhoud van de uitkomsten, maar om de manier waarop het bestuursorgaan deze betrekt bij de besluitvorming. Met het vooraf benoemen van de invloed van participatie worden verwachtingen gemanaged en wordt schijnparticipatie voorkomen. Tegelijkertijd blijft de beslissingsbevoegdheid altijd bij het bestuursorgaan. Daarom biedt het tweede lid ruimte om, indien daar aanleiding toe is, af te wijken van de vooraf gekozen werkwijze. Afwijkingen worden gemotiveerd en teruggekoppeld aan de deelnemers, zodat transparant is hoe en waarom keuzes zijn gemaakt.

Voor formele inspraakprocedures wordt aangesloten bij afdeling 3.4 van de Algemene wet bestuursrecht, tenzij een ander proces wordt vastgesteld (artikel 7). Dit artikel ziet uitsluitend op formele inspraak; informele participatie voorafgaand aan besluitvorming kent geen wettelijke termijnen en wordt als maatwerk ingericht.

Na afronding van een participatieproces stelt het bestuursorgaan een eindverslag op met de belangrijkste uitkomsten, reacties van de gemeente en vervolgstappen. Dit verslag wordt openbaar gemaakt en teruggekoppeld aan de deelnemers (artikel 6).

Overheidsparticipatie
Bij overheidsparticipatie ondersteunt de gemeente initiatieven van inwoners, verenigingen of ondernemers die bijdragen aan gemeentelijke beleidsdoelen of maatschappelijke waarde hebben (artikel 8). De gemeente Bernheze stimuleert initiatieven vanuit de samenleving. Initiatiefnemers kunnen een verzoek indienen bij het college van burgemeester en wethouders, dat de uitvoering beoordeelt, motiveert en een passende vorm van ondersteuning biedt, zoals kennis, faciliteiten, netwerken of financiële middelen (artikel 9).

De gemeente hanteert net zoals bij inwonersparticipatie ook voor overheidsparticipatie verschillende niveaus van betrokkenheid, van kaders bewaken, leiding nemen, mogelijk maken tot geen actieve

betrokkenheid.Dit stimuleert lokale innovaties en geeft ruimte voor experimenten. Bij toepassing van overheidsparticipatie kijkt de gemeente ook naar best practices, zodat succesvolle initiatieven breder kunnen worden benut en leerervaringen gedeeld.

Uitdaagrecht
Het uitdaagrecht biedt inwoners en lokale maatschappelijke partijen de mogelijkheid een gemeentelijke taak over te nemen als zij denken dat dit beter, anders of goedkoper kan (artikel 10). Het college van burgemeester en wethouders beoordeelt aanvragen op basis van transparantie, haalbaarheid, maatschappelijke meerwaarde en lokale betrokkenheid, en legt afspraken vast in een overeenkomst (artikel 11).

Geaccepteerde uitdagingen worden gemonitord en geëvalueerd, zodat ervaringen worden benut voor verdere ontwikkeling van beleid en uitvoering. Het uitdaagrecht wordt gezien als een lerend instrument, dat innovatie stimuleert, lokale kennis benut en succesvolle voorbeelden kan verspreiden naar andere beleidsterreinen.

Participatie en de Omgevingswet
De Omgevingswet stelt specifieke eisen aan participatie bij besluiten en beleid over de fysieke leefomgeving, zoals de omgevingsvisie, het omgevingsplan en bepaalde vergunningen. De gemeente Bernheze handelt in deze gevallen conform de wet, maar vult dit aan met lokale participatieprincipes, afgestemd op de aard van het plan en de belangen van betrokkenen (artikel 12).

Deze verordening, in combinatie met het gemeentelijk participatiebeleid, vormt het kader voor participatie onder de Omgevingswet in Bernheze. Waar de Omgevingswet nadere handvatten geeft voor participatie, hebben deze voorrang boven deze verordening. Initiatiefnemers van plannen in de fysieke leefomgeving zijn primair verantwoordelijk voor het betrekken van hun omgeving. De gemeente kan ondersteuning bieden in de vorm van informatie, richtlijnen en advies. Bij eigen plannen en beleidsontwikkeling past de gemeente participatie toe op een wijze die aansluit bij de aard van het plan en de betrokken belangen.

Voor buitenplanse activiteiten kan de gemeenteraad bepalen dat participatie verplicht is, en het college van burgemeester en wethouders kan beleidsregels opstellen om participatie zorgvuldig te beoordelen. Initiatiefnemers kunnen hierbij gebruikmaken van de gemeentelijke handreiking participatie, die praktische ondersteuning biedt bij de uitvoering van participatietrajecten.

De Omgevingswet benadrukt het belang van vroegtijdige participatie, dus voorafgaand aan de formele procedure. Daarbij is lokaal maatwerk mogelijk, bijvoorbeeld bij afweging van doelgroepen, participatievormen en timing. Participatie vindt plaats voorafgaand aan de formele procedure en staat los van eventuele inspraak of zienswijzen, die onderdeel zijn van de wettelijke besluitvormingsprocedure. Voor een overzicht van relevante bepalingen uit landelijke wet- en regelgeving geldt:

- Na participatie kan een ontwerp-omgevingsvisie, ontwerp-programma of ontwerp-wijziging-omgevingsplan ter inzage worden gelegd. Belanghebbenden kunnen een zienswijze indienen, die wordt betrokken bij de definitieve vaststelling (artikel 16.3 Omgevingswet, landelijke wetgeving).
- Bij de kennisgeving van een omgevingsplan geeft het bevoegd gezag aan hoe partijen bij de voorbereiding zijn betrokken (artikel 16.29 Omgevingswet, landelijke wetgeving).
- Bij het vaststellen van een omgevingsvisie, programma of omgevingsplan wordt aangegeven:
    - hoe inwoners, bedrijven, maatschappelijke organisaties en bestuursorganen bij de voorbereiding zijn betrokken;
    - wat de resultaten van het participatieproces waren;
    - in hoeverre participatie heeft geleid tot aanpassing van het betreffende initiatief;
    - op welke wijze invulling is gegeven aan het decentrale participatiebeleid van Bernheze (artikelen 10.2, 10.7 en 10.8 Omgevingsbesluit, landelijke wetgeving).
- Bij een aanvraag voor een omgevingsvergunning moet worden aangegeven of en hoe inwoners, bedrijven, maatschappelijke organisaties en bestuursorganen bij de voorbereiding zijn betrokken

en wat daarvan de resultaten zijn (artikel 16.55 Omgevingswet en artikel 7.4 Omgevingsregeling, landelijke wetgeving).
- Bij een buitenplanse omgevingsplanactiviteit met aanzienlijke gevolgen kan het college besluiten de uniforme openbare voorbereidingsprocedure uit afdeling 3.4 Awb toe te passen, zodat belanghebbenden een zienswijze kunnen geven (artikel 16.65 Omgevingswet, landelijke wetgeving).
- De gemeenteraad kan bepalen in welke gevallen participatie verplicht is voorafgaand aan een aanvraag om een buitenplanse omgevingsplanactiviteit. De gemeenteraad heeft inmiddels een lijst vastgesteld van activiteiten waarvoor de participatieplicht geldt.

Bij aanvragen van een omgevingsvergunning voor buitenplanse activiteiten waarvoor participatie verplicht is gesteld, dient de initiatiefnemer aan te geven wie, op welke wijze en met welk resultaat de samenleving is betrokken bij de voorbereiding. Dit is een aanvraagvereiste, geen beoordelingscriterium voor de vergunning zelf.

Het bestuursorgaan legt de resultaten van participatie zorgvuldig vast in een participatieverslag of in de toelichting bij een voorstel, inclusief de wijze waarop de resultaten zijn betrokken bij de besluitvorming. Waar mogelijk wordt terugkoppeling gegeven aan de deelnemers over de uitkomsten en het gebruik van hun inbreng, in lijn met artikel 6 van de participatieverordening.

Verslaglegging en terugkoppeling
Het bestuursorgaan zorgt voor een zorgvuldige vastlegging van de uitkomsten van participatie. In het participatieverslag of in de toelichting bij een voorstel wordt beschreven hoe participatie heeft plaatsgevonden, wat de belangrijkste resultaten zijn en op welke manier deze zijn betrokken bij de besluitvorming. Daarbij wordt ook toegelicht hoe verschillende belangen zijn afgewogen.

Deelnemers krijgen, waar passend, terugkoppeling over de uitkomsten en de wijze waarop hun inbreng is verwerkt. Dit versterkt transparantie en vertrouwen in het proces.

Voor de gemeente Bernheze sluit deze verslaglegging aan bij artikelen 6 (eindverslag inwonersparticipatie), 9 (overheidsparticipatie) en 10 (uitdaagrecht) van de verordening. Waar nodig kan de gemeenteraad aanvullende verslaglegging vaststellen, bijvoorbeeld bij buitenplanse activiteiten onder de Omgevingswet.

Evaluatie
Het bestuursorgaan kan participatieprocessen evalueren, inclusief inwoners- en overheidsparticipatie en uitdaagrecht, om lessen te trekken voor toekomstige trajecten. Hierbij wordt gekeken naar gebruikte methodiek, opbrengsten, invloed van inbreng op besluitvorming en aanbevelingen voor verbetering (artikel 13). Het bestuursorgaan streeft ernaar evaluaties openbaar te maken en terug te koppelen aan de deelnemers, zodat inzichtelijk is hoe hun bijdrage is gebruikt.

De gemeente Bernheze wil participatie blijven ontwikkelen en verbeteren. Daarom wordt periodiek gereflecteerd op de toepassing en werking van participatie in de praktijk. Hierbij wordt onder andere gekeken naar ervaringen van inwoners, dorpsraden, initiatiefnemers, adviesraden en andere betrokkenen, evenals naar de ervaringen binnen de gemeentelijke organisatie en het bestuur.

Deze evaluatie draagt bij aan het verder versterken van participatie en aan het verbeteren van de samenwerking tussen gemeente en samenleving. De resultaten kunnen worden gebruikt bij de verdere ontwikkeling van participatiebeleid, werkwijzen en instrumenten.

Overgang, hardheidsclausule en nadere regels
Deze verordening biedt een algemeen kader en laat ruimte voor verdere uitwerking in beleid, handreikingen en werkinstructies. De gemeente Bernheze werkt met bestaande instrumenten en werkwijzen voor participatie, die in de praktijk verder kunnen worden ontwikkeld. Deze verordening sluit daarbij aan en zorgt voor een duidelijke juridische basis voor participatie in Bernheze.

Lopende participatie- en inspraakprocedures lopen door volgens de oude regels, tenzij het bestuursorgaan anders beslist (artikel 14). Het bestuursorgaan kan in bijzondere gevallen afwijken van bepalingen om onbedoelde of onbillijke gevolgen te voorkomen (artikel 16). Nadere regels kunnen door het college worden vastgesteld voor een goede uitvoering van de verordening (artikel 17).